ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീമഹേശ്വരാനന്ദസരസ്വതീകൃതിഷു

॥ സങ്കഷ്ടമോചനസ്തോത്രം ॥

with

word-by-word meaning (padārtha),

word separation (padacchēda), prose order (anvaya),

glossed translation (padamālā) and summary (bhāvārtha)

by

Sunder Kidāmbi

Prepared with the gracious blessings of

all my ācāryas, elders and well-wishers

Introduction
(upōdghāta)

The ***Saṅkaṣṭamōcana Stōtra*** is a ***stōtra*** of twelve verses on ***Hanumān*** as ***Saṅkaṣṭamōcana***, "the One who frees us from distress." It was composed by ***Svāmī Śrī Mahēśvarānanda Sarasvatī***, the late ***Jagadguru Śaṅkarācārya*** and head of the ***Kāśī Pīṭha***. In the last verse, he calls himself simply "the monk ***Śaṅkarācārya Mahēśvara***," and says that he has offered the ***stōtra*** at the feet of ***Māruti***.

The ***stōtra*** opens with a prayer to ***Saṅkaṣṭamōcana*** for our good. The verses that follow recall His deeds: His leap across the ocean, the burning of ***Laṅkā***, the battle against ***Rāvaṇa***'s armies, the bringing of the ***Drōṇa*** mountain, the end of ***Kālanēmi***, and His place on the banner of ***Arjuna***'s chariot in the war of the ***Mahābhārata***. The third verse also hails Him as the mighty champion who shines in His shrine in the south of ***Kāśī***. The verses also speak of His grace: He has compassion on those who merely remember Him, and He delights in hearing the ***Rāmāyaṇa*** recited and is the refuge of all who recite it. The eighth verse gives His form for daily meditation. Verses 9 to 11 tell of the fruits of reciting the ***stōtra***: freedom from fear, illness and poverty, victory, a happy family life and the fulfilment of every wish, and, above all, the presence of ***Hanumān*** Himself as an everlasting helper.

All but two of the verses are in the ***vasantatilakā*** metre. The eighth is in ***śārdūlavikrīḍita***, and the twelfth is in ***anuṣṭubh***.

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ സങ്കഷ്ടമോചനസ്തോത്രം ॥

സിന്ദൂരപൂരരുചിരോ ബലവീർയസിന്ധു-
ർബുദ്ധിപ്രവാഹനിധിരദ്ഭുതവൈഭവശ്രീഃ ।
ദീനാർതിദാവദഹനോ വരദോ വരേണ്യഃ
സങ്കഷ്ടമോചനവിഭുസ്തനുതാം ശുഭം നഃ ॥ **1** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

സിന്ദൂര-പൂര-രുചിരഃ ബല-വീർയ-സിന്ധുഃ
ബുദ്ധി-പ്രവാഹ-നിധിഃ അദ്ഭുത-വൈഭവ-ശ്രീഃ ।
ദീന-ആർതി-ദാവ-ദഹനഃ വരദഃ വരേണ്യഃ
സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭുഃ തനുതാം ശുഭം നഃ ॥

Prose Order (*anvaya*)

സിന്ദൂര-പൂര-രുചിരഃ ബല-വീർയ-സിന്ധുഃ ബുദ്ധി-പ്രവാഹ-നിധിഃ അദ്ഭുത-വൈഭവ-ശ്രീഃ ദീന-ആർതി-ദാവ-ദഹനഃ വരദഃ വരേണ്യഃ സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭുഃ നഃ ശുഭം തനുതാം ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
സിന്ദൂര-പൂര-രുചിരഃ	beautiful with a coat of vermilion
ബല-വീർയ-സിന്ധുഃ	an ocean of strength and valour
ബുദ്ധി-പ്രവാഹ-നിധിഃ	the source from which wisdom flows
അദ്ഭുത-വൈഭവ-ശ്രീഃ	whose glory is a wondrous majesty
ദീന-ആർതി-ദാവ-ദഹനഃ	a forest fire to the distress of the helpless

Word	Meaning
വരദഃ	the giver of boons
വരേണ്യഃ	the most worthy of worship
സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭുഃ	the Lord who frees us from distress (*Hanumān*)
നഃ	for us
ശുഭം	good
തനുതാം	may He bring about

Glossed Translation (*padamālā*)

May the Lord who frees us from distress (സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭുഃ) bring about (തനുതാം) good (ശുഭം) for us (നഃ). He is beautiful with a coat of vermilion (സിന്ദൂര-പൂര-രുചിരഃ), an ocean of strength and valour (ബല-വീർയ-സിന്ധുഃ), and the source from which wisdom flows (ബുദ്ധി-പ്രവാഹ-നിധിഃ), and His glory is a wondrous majesty (അദ്ഭുത-വൈഭവ-ശ്രീഃ). He is a forest fire to the distress of the helpless (ദീന-ആർതി-ദാവ-ദഹനഃ), the giver of boons (വരദഃ), and the most worthy of worship (വരേണ്യഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān, the Lord who frees us from distress, shines with the vermilion that covers His body. He is an ocean of strength and valour and the source from which wisdom flows, and His glory is a wondrous majesty. As a forest fire burns up a forest, He burns up the sorrows of the helpless. He grants boons and is the most worthy of worship. May that Lord bring about all that is good for us.

****

സോത്സാഹലംഘിതമഹാർണവപൗരുഷശ്രീ-
ർലങ്കാപുരീപ്രദഹനപ്രഥിതപ്രഭാവഃ।

ഘോരാഹവപ്രമഥിതാരിചമൂപ്രവീരഃ
പ്രാഭഞ്ജനിർജയതി മർകടസാർവഭൗമഃ ॥ **2** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

സ-ഉത്സാഹ-ലംഘിത-മഹാ-അർണവ-പൗരുഷ-ശ്രീഃ
ലങ്കാ-പുരീ-പ്രദഹന-പ്രഥിത-പ്രഭാവഃ ।
ഘോര-ആഹവ-പ്രമഥിത-അരി-ചമൂ-പ്രവീരഃ
പ്രാഭഞ്ജിഃ ജയതി മർകട-സാർവഭൗമഃ ॥

Prose Order (*anvaya*)

സ-ഉത്സാഹ-ലംഘിത-മഹാ-അർണവ-പൗരുഷ-ശ്രീഃ ലങ്കാ-പുരീ-പ്രദഹന-പ്രഥിത-പ്രഭാവഃ ഘോര-ആഹവ-പ്രമഥിത-അരി-ചമൂ-പ്രവീരഃ മർകട-സാർവഭൗമഃ പ്രാഭഞ്ജിഃ ജയതി ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
സ-ഉത്സാഹ-ലംഘിത-മഹാ-അർണവ-പൗരുഷ-ശ്രീഃ	whose glorious valour was seen when He leapt across the great ocean with zeal
ലങ്കാ-പുരീ-പ്രദഹന-പ്രഥിത-പ്രഭാവഃ	whose might became famous through the burning of the city of ***Laṅkā***
ഘോര-ആഹവ-പ്രമഥിത-അരി-ചമൂ-പ്രവീരഃ	the great hero who crushed the enemy's armies in the terrible battle
മർകട-സാർവഭൗമഃ	the sovereign among the monkeys
പ്രാഭഞ്ജിഃ	the son of ***Prabhañjana***, the Wind-god (***Hanumān***)
ജയതി	victory to (Him)

Glossed Translation (*padamālā*)

Victory (ജയതി) to the son of the Wind-god (പ്രാഭഞ്ജിഃ), the sovereign among the monkeys (മർകട-സാർവഭൗമഃ)! His glorious valour was seen when He leapt across the great ocean with zeal (സ-ഉത്സാഹ-ലംഘിത-മഹാ-അർണവ-പൗരുഷ-ശ്രീഃ), and His might became famous through the burning of the city of ***Laṅkā*** (ലങ്കാ-പുരീ-പ്രദഹന-പ്രഥിത-പ്രഭാവഃ). He is the great hero who crushed the enemy's armies in the terrible battle (ഘോര-ആഹവ-പ്രമഥിത-അരി-ചമൂ-പ്രവീരഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

Victory to ***Hanumān***, the son of the Wind-god and the sovereign among the monkeys! His valour shone forth when He eagerly leapt across the great ocean, and His might became famous when He set fire to the city of ***Laṅkā***. In the terrible battle against ***Rāvaṇa***, He was the great hero who crushed the armies of the enemy.

****

ദ്രോണാചലാനയനവർണിതഭവ്യഭൂതിഃ
ശ്രീരാമലക്ഷ്മണസഹായകചക്രവർതീ ।
കാശീസ്ഥദക്ഷിണവിരാജിതസൗധമൽലഃ
ശ്രീമാരുതിർവിജയതേ ഭഗവാൻ മഹേശഃ ॥ **3** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ദ്രോണ-അചല-ആനയന-വർണിത-ഭവ്യ-ഭൂതിഃ
ശ്രീ-രാമ-ലക്ഷ്മണ-സഹായക-ചക്രവർതീ ।
കാശീ-സ്ഥ-ദക്ഷിണ-വിരാജിത-സൗധ-മൽലഃ
ശ്രീ-മാരുതിഃ വിജയതേ ഭഗവാൻ മഹേശഃ ॥

Prose Order (*anvaya*)

ദ്രോണ-അചല-ആനയന-വർണിത-ഭവ്യ-ഭൂതിഃ ശ്രീ-രാമ-ലക്ഷ്മണ-സഹായക-ചക്രവർതീ കാശീ-സ്ഥ-ദക്ഷിണ-വിരാജിത-സൗധ-മൽലഃ മഹേശഃ ഭഗവാൻ ശ്രീ-മാരുതിഃ വിജയതേ ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
ദ്രോണ-അചല-ആനയന-വർണിത-ഭവ്യ-ഭൂതിഃ	whose splendid greatness is sung for bringing the ***Drōṇa*** mountain
ശ്രീ-രാമ-ലക്ഷ്മണ-സഹായക-ചക്രവർതീ	the foremost of the helpers of ***Śrī Rāma*** and ***Lakṣmaṇa***
കാശീ-സ്ഥ-ദക്ഷിണ-വിരാജിത-സൗധ-മൽലഃ	the mighty champion who shines in His shrine in the south of ***Kāśī***
മഹേശഃ	***Mahēśa*** (***Śiva***)
ഭഗവാൻ	the Lord
ശ്രീ-മാരുതിഃ	***Śrī Māruti*** (***Hanumān***)
വിജയതേ	victory to (Him)

Glossed Translation (*padamālā*)

Victory (വിജയതേ) to the Lord (ഭഗവാൻ) ***Śrī Māruti*** (ശ്രീ-മാരുതിഃ), who is ***Mahēśa*** (മഹേശഃ) Himself! His splendid greatness is sung for bringing the ***Drōṇa*** mountain (ദ്രോണ-അചല-ആനയന-വർണിത-ഭവ്യ-ഭൂതിഃ). He is the foremost of the helpers of ***Śrī Rāma*** and ***Lakṣmaṇa*** (ശ്രീ-രാമ-ലക്ഷ്മണ-സഹായക-ചക്രവർതീ), and the mighty champion who shines in His shrine in the south of ***Kāśī*** (കാശീ-സ്ഥ-ദക്ഷിണ-വിരാജിത-സൗധ-മൽലഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān brought the ***Drōṇa*** mountain for its life-giving herb, the ***sañjīvanī***, and His greatness is sung for it to this day. He is the foremost of all who helped ***Śrī***

Rāma and ***Lakṣmaṇa***. In the south of ***Kāśī***, He shines in His shrine as a mighty champion. Victory to the Lord ***Māruti***, who is ***Mahēśa*** Himself, for ***Hanumān*** is held to be an incarnation of ***Rudra***!

****

നൂനം സ്മൃതോഽപി ദയതേ ഭജതാം കപീന്ദ്രഃ
സമ്പൂജിതോ ദിശതി വാംഛിതസിദ്ധിവൃദ്ധിം ।
സമ്മോദകപ്രിയ ഉപൈതി പരം പ്രഹർഷം
രാമായണശ്രവണതഃ പഠതാം ശരണ്യഃ ॥ **4** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

നൂനം സ്മൃതഃ അപി ദയതേ ഭജതാം കപി-ഇന്ദ്രഃ
സമ്പൂജിതഃ ദിശതി വാംഛിത-സിദ്ധി-വൃദ്ധിം ।
സമ്മോദക-പ്രിയഃ ഉപൈതി പരം പ്രഹർഷം
രാമായണ-ശ്രവണതഃ പഠതാം ശരണ്യഃ ॥

Prose Order (*anvaya*)

കപി-ഇന്ദ്രഃ സ്മൃതഃ അപി ഭജതാം നൂനം ദയതേ, സമ്പൂജിതഃ വാംഛിത-സിദ്ധി-വൃദ്ധിം ദിശതി, സമ്മോദക-പ്രിയഃ രാമായണ-ശ്രവണതഃ പരം പ്രഹർഷം ഉപൈതി, പഠതാം ശരണ്യഃ (അസ്തി) ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
കപി-ഇന്ദ്രഃ	the lord of the monkeys (***Hanumān***)
സ്മൃതഃ	remembered
അപി	even (merely)
ഭജതാം	to His devotees
നൂനം	surely
ദയതേ	shows compassion

Word	Meaning
സമ്പൂജിതഃ	when worshipped well
വാംഛിത-സിദ്ധി-വൃദ്ധിം	the fulfilment of their wishes and growing prosperity
ദിശതി	grants
സമ്മോദക-പ്രിയഃ	fond of sweet ***mōdaka***s
രാമായണ-ശ്രവണതഃ	from hearing the ***Rāmāyaṇa***
പരം	supreme
പ്രഹർഷം	joy
ഉപൈതി	feels
പഠതാം	of those who recite (it)
ശരണ്യഃ	the refuge
(അസ്തി)	is (implied)

Glossed Translation (*padamālā*)

The lord of the monkeys (കപി-ഇന്ദ്രഃ), even (അപി) when He is merely remembered (സ്മൃതഃ), surely (നൂനം) shows compassion (ദയതേ) to His devotees (ഭജതാം). When He is worshipped well (സമ്പൂജിതഃ), He grants (ദിശതി) the fulfilment of their wishes and growing prosperity (വാംഛിത-സിദ്ധി-വൃദ്ധിം). Fond of sweet ***mōdaka***s (സമ്മോദക-പ്രിയഃ), He feels (ഉപൈതി) supreme (പരം) joy (പ്രഹർഷം) on hearing the ***Rāmāyaṇa*** (രാമായണ-ശ്രവണതഃ), and He is (അസ്തി) the refuge (ശരണ്യഃ) of those who recite it (പഠതാം).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān, the lord of the monkeys, surely shows His devotees compassion even when they only remember Him. When they worship Him well, He fulfils their wishes and makes them prosper. He is fond of sweet ***mōdaka***s. Read another way,

sammōdakapriya also means the beloved One who fills His devotees with joy. Nothing gives Him greater joy than hearing the ***Rāmāyaṇa***, and He is the refuge of all who recite it.

****

ശ്രീഭാരതപ്രവരയുദ്ധരഥോദ്ധതശ്രീഃ
പാർഥൈകകേതനകരാലവിശാലമൂർതിഃ ।
ഉച്ചൈർഘനാഘനഘടാവികടാട്ടഹാസഃ
ശ്രീകൃഷ്ണപക്ഷഭരണഃ ശരണം മമാസ്തു ॥ **5** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ശ്രീ-ഭാരത-പ്രവര-യുദ്ധ-രഥ-ഉദ്ധത-ശ്രീഃ
പാർഥ-ഏക-കേതന-കരാല-വിശാല-മൂർതിഃ ।
ഉച്ചൈഃ ഘനാഘന-ഘടാ-വികട-അട്ടഹാസഃ
ശ്രീ-കൃഷ്ണ-പക്ഷ-ഭരണഃ ശരണം മമ അസ്തു ॥

Prose Order (*anvaya*)

ശ്രീ-ഭാരത-പ്രവര-യുദ്ധ-രഥ-ഉദ്ധത-ശ്രീഃ പാർഥ-ഏക-കേതന-കരാല-വിശാല-മൂർതിഃ ഉച്ചൈഃ ഘനാഘന-ഘടാ-വികട-അട്ടഹാസഃ ശ്രീ-കൃഷ്ണ-പക്ഷ-ഭരണഃ മമ ശരണം അസ്തു ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
ശ്രീ-ഭാരത-പ്രവര-യുദ്ധ-രഥ-ഉദ്ധത-ശ്രീഃ	whose glory rose high on the chariot in the great war of the ***Mahābhārata***
പാർഥ-ഏക-കേതന-കരാല-വിശാല-മൂർതിഃ	whose huge and fearsome form was the sole emblem on the banner of ***Pārtha*** (***Arjuna***)
ഉച്ചൈഃ	loud

Word	Meaning
ഘനാഘന-ഘടാ-വികട-അട്ടഹാസഃ	whose wild laughter is like (the thunder of) a mass of rain clouds
ശ്രീ-കൃഷ്ണ-പക്ഷ-ഭരണഃ	the supporter of *Śrī Kṛṣṇa*'s side
മമ	my
ശരണം	refuge
അസ്തു	may He be

Glossed Translation (*padamālā*)

May He, the supporter of *Śrī Kṛṣṇa*'s side (ശ്രീ-കൃഷ്ണ-പക്ഷ-ഭരണഃ), be (അസ്തു) my (മമ) refuge (ശരണം). His glory rose high on the chariot in the great war of the *Mahābhārata* (ശ്രീ-ഭാരത-പ്രവര-യുദ്ധ-രഥ-ഉദ്ധത-ശ്രീഃ), and His huge and fearsome form was the sole emblem on the banner of *Pārtha* (പാർഥ-ഏക-കേതന-കരാല-വിശാല-മൂർതിഃ). His loud (ഉച്ചൈഃ), wild laughter is like the thunder of a mass of rain clouds (ഘനാഘന-ഘടാ-വികട-അട്ടഹാസഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

In the great war of the *Mahābhārata*, *Hanumān* took His place on the banner of *Arjuna*'s chariot, and His glory rose high there. His form was huge and fearsome, and His wild laughter roared like thunder from a mass of rain clouds. May He, who supported the side of *Śrī Kṛṣṇa* (the *Pāṇḍava*s), be my refuge.

****

ജംഘാലജംഘ ഉപമാതിവിദൂരവേഗോ
മുഷ്ടിപ്രഹാരപരിമൂർച്ഛിതരാക്ഷസേന്ദ്രഃ ।
ശ്രീരാമകീർതിതപരാക്രമണോദ്ധവശ്രീഃ
പ്രാകമ്പനിർവിഭുരുദഞ്ചതു ഭൂതയേ നഃ ॥ **6** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ജംഘാല-ജംഘഃ ഉപമാ-അതി-വിദൂര-വേഗഃ
മുഷ്ടി-പ്രഹാര-പരിമൂർച്ഛിത-രാക്ഷസ-ഇന്ദ്രഃ ।
ശ്രീ-രാമ-കീർതിത-പരാക്രമണ-ഉദ്ധവ-ശ്രീഃ
പ്രാകമ്പനിഃ വിഭുഃ ഉദഞ്ചതു ഭൂതയേ നഃ ॥

Prose Order (*anvaya*)

ജംഘാല-ജംഘഃ ഉപമാ-അതി-വിദൂര-വേഗഃ മുഷ്ടി-പ്രഹാര-പരിമൂർച്ഛിത-രാക്ഷസ-ഇന്ദ്രഃ ശ്രീ-രാമ-കീർതിത-പരാക്രമണ-ഉദ്ധവ-ശ്രീഃ വിഭുഃ പ്രാകമ്പനിഃ നഃ ഭൂതയേ ഉദഞ്ചതു ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
ജംഘാല-ജംഘഃ	whose legs are swift
ഉപമാ-അതി-വിദൂര-വേഗഃ	whose speed is far beyond compare
മുഷ്ടി-പ്രഹാര-പരിമൂർച്ഛിത-രാക്ഷസ-ഇന്ദ്രഃ	who made the king of the ***rākṣasa***s (***Rāvaṇa***) swoon with a blow of His fist
ശ്രീ-രാമ-കീർതിത-പരാക്രമണ-ഉദ്ധവ-ശ്രീഃ	the high glory of whose valour was proclaimed by ***Śrī Rāma***
വിഭുഃ	the mighty Lord
പ്രാകമ്പനിഃ	the son of ***Prakampana***, the Wind-god (***Hanumān***)
നഃ	our
ഭൂതയേ	for the prosperity
ഉദഞ്ചതു	may He come forward

Glossed Translation (*padamālā*)

May the mighty Lord (വിഭുഃ), the son of the Wind-god (പ്രാകമ്പനിഃ), come forward (ഉദഞ്ചതു) for our (നഃ) prosperity (ഭൂതയേ). His legs are swift (ജംഘാല-ജംഘഃ), and His speed is far beyond compare (ഉപമാ-അതി-വിദൂര-വേഗഃ). With a blow of His fist, He made the king of the ***rākṣasa***s swoon (മുഷ്ടി-പ്രഹാര-പരിമൂർച്ഛിത-രാക്ഷസ-ഇന്ദ്രഃ), and ***Śrī Rāma*** Himself proclaimed the high glory of His valour (ശ്രീ-രാമ-കീർതിത-പരാക്രമണ-ഉദ്ധവ-ശ്രീഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān runs on swift legs, and nothing can compare with His speed. In battle, a blow of His fist made ***Rāvaṇa***, the king of the ***rākṣasa***s, fall senseless, and ***Śrī Rāma*** Himself proclaimed the glory of His valour. May that mighty Lord, the son of the Wind-god, come forward to bring us prosperity.

****

സീതാർതിദാരുണപടുഃ പ്രബലഃ പ്രതാപീ
ശ്രീരാഘവേന്ദ്രപരിരംഭവരപ്രസാദഃ ।
വർണീശ്വരഃ സവിധിശിക്ഷിതകാലനേമിഃ
പഞ്ചാനനോഽപനയതാം വിപദോഽധിദേശം ॥ 7 ॥

Word Separation (*padacchēda*)

സീതാ-ആർതി-ദാരുണ-പടുഃ പ്രബലഃ പ്രതാപീ
ശ്രീ-രാഘവ-ഇന്ദ്ര-പരിരംഭ-വര-പ്രസാദഃ ।
വർണി-ഈശ്വരഃ സവിധി-ശിക്ഷിത-കാലനേമിഃ
പഞ്ച-ആനനഃ അപനയതാം വിപദഃ അധിദേശം ॥

Prose Order (*anvaya*)

സീതാ-ആർതി-ദാരുണ-പടുഃ പ്രബലഃ പ്രതാപീ ശ്രീ-രാഘവ-ഇന്ദ്ര-പരിരംഭ-വര-പ്രസാദഃ വർണി-ഈശ്വരഃ സവിധി-ശിക്ഷിത-കാലനേമിഃ പഞ്ച-ആനനഃ അധിദേശം വിപദഃ അപനയതാം ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
സീതാ-ആർതി-ദാരുണ-പടുഃ	who showed His skill in ending the sorrow of ***Sītā***
പ്രബലഃ	mighty
പ്രതാപീ	majestic
ശ്രീ-രാഘവ-ഇന്ദ്ര-പരിരംഭ-വര-പ്രസാദഃ	who received the supreme grace of an embrace from ***Śrī Rāghavēndra*** (***Rāma***)
വർണി-ഈശ്വരഃ	the foremost of celibates (***brahmacārī***s)
സവിധി-ശിക്ഷിത-കാലനേമിഃ	who duly punished ***Kālanēmi***
പഞ്ച-ആനനഃ	the five-faced One
അധിദേശം	everywhere
വിപദഃ	calamities
അപനയതാം	may He drive away

Glossed Translation (*padamālā*)

May the five-faced One (പഞ്ച-ആനനഃ) drive away (അപനയതാം) calamities (വിപദഃ) everywhere (അധിദേശം). He is mighty (പ്രബലഃ) and majestic (പ്രതാപീ), and He showed His skill in ending the sorrow of ***Sītā*** (സീതാ-ആർതി-ദാരുണ-പടുഃ). He received the supreme grace of an embrace from ***Śrī Rāghavēndra*** (ശ്രീ-രാഘവ-ഇന്ദ്ര-പരിരംഭ-വര-പ്രസാദഃ). He is the foremost of celibates (വർണി-ഈശ്വരഃ), and He duly punished ***Kālanēmi*** (സവിധി-ശിക്ഷിത-കാലനേമിഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān, mighty and majestic, knew well how to end the sorrow of ***Sītā***. ***Śrī Rāma*** embraced Him, and that embrace was the greatest boon He could receive.

He is the foremost of celibates. When the ***rākṣasa Kālanēmi***, disguised as a sage, tried to deceive Him, He gave him the punishment he deserved. May the five-faced ***Hanumān*** drive away calamities from every place.

****

ഉദ്യദ്ഭാനുസഹസ്രസന്നിഭതനുഃ പീതാംബരാലങ്കൃതഃ
പ്രോജ്ജ്വാലാനലദീപ്യമാനനയനോ നിഷ്പിഷ്ടരക്ഷോഗണഃ।
സംവർതോദ്യതവാരിദോദ്ധതരവഃ പ്രോച്ചൈർഗദാവിഭ്രമഃ
ശ്രീമാൻ മാരുതനന്ദനഃ പ്രതിദിനം ധ്യേയോ വിപദ്ഭഞ്ജനഃ ॥ **8** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ഉദ്യത്-ഭാനു-സഹസ്ര-സന്നിഭ-തനുഃ പീത-അംബര-അലങ്കൃതഃ
പ്രോജ്ജ്വാല-അനല-ദീപ്യമാന-നയനഃ നിഷ്പിഷ്ട-രക്ഷസ്-ഗണഃ।
സംവർത-ഉദ്യത-വാരിദ-ഉദ്ധത-രവഃ പ്രോച്ചൈഃ ഗദാ-വിഭ്രമഃ
ശ്രീമാൻ മാരുത-നന്ദനഃ പ്രതിദിനം ധ്യേയഃ വിപദ്-ഭഞ്ജനഃ ॥

Prose Order (*anvaya*)

ഉദ്യത്-ഭാനു-സഹസ്ര-സന്നിഭ-തനുഃ പീത-അംബര-അലങ്കൃതഃ പ്രോജ്ജ്വാല-അനല-ദീപ്യമാന-നയനഃ നിഷ്പിഷ്ട-രക്ഷസ്-ഗണഃ സംവർത-ഉദ്യത-വാരിദ-ഉദ്ധത-രവഃ പ്രോച്ചൈഃ ഗദാ-വിഭ്രമഃ വിപദ്-ഭഞ്ജനഃ ശ്രീമാൻ മാരുത-നന്ദനഃ പ്രതിദിനം ധ്യേയഃ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
ഉദ്യത്-ഭാനു-സഹസ്ര-സന്നിഭ-തനുഃ	whose body is like a thousand rising suns
പീത-അംബര-അലങ്കൃതഃ	adorned with yellow garments
പ്രോജ്ജ്വാല-അനല-ദീപ്യമാന-നയനഃ	whose eyes glow like a blazing fire

Word	Meaning
നിഷ്പിഷ്ട-രക്ഷസ്-ഗണഃ	who crushed the hosts of *rākṣasa*s
സംവർത-ഉദ്യത-വാരിദ-ഉദ്ധത-രവഃ	whose roar is as fierce as (the thunder of) the clouds that gather at the end of the world
പ്രോച്ചൈഃ	high (overhead)
ഗദാ-വിഭ്രമഃ	who whirls His mace
വിപദ്-ഭഞ്ജനഃ	who shatters calamities
ശ്രീമാൻ	glorious
മാരുത-നന്ദനഃ	the son of the Wind-god (*Hanumān*)
പ്രതിദിനം	every day
ധ്യേയഃ	is to be meditated upon

Glossed Translation (*padamālā*)

The glorious (ശ്രീമാൻ) son of the Wind-god (മാരുത-നന്ദനഃ), the shatterer of calamities (വിപദ്-ഭഞ്ജനഃ), is to be meditated upon (ധ്യേയഃ) every day (പ്രതിദിനം). His body is like a thousand rising suns (ഉദ്യത്-ഭാനു-സഹസ്ര-സന്നിഭ-തനുഃ), and He is adorned with yellow garments (പീത-അംബര-അലങ്കൃതഃ). His eyes glow like a blazing fire (പ്രോജ്ജ്വാല-അനല-ദീപ്യമാന-നയനഃ), and He crushed the hosts of *rākṣasa*s (നിഷ്പിഷ്ട-രക്ഷസ്-ഗണഃ). His roar is as fierce as the thunder of the clouds that gather at the end of the world (സംവർത-ഉദ്യത-വാരിദ-ഉദ്ധത-രവഃ), and He whirls His mace (ഗദാ-വിഭ്രമഃ) high overhead (പ്രോച്ചൈഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

This is the form of *Hanumān* on which we should meditate every day. His body glows like a thousand rising suns, and He wears yellow garments. His eyes blaze like fire, and He has crushed the hosts of the *rākṣasa*s. His roar is as fierce as the thunder of the clouds at the dissolution of the world, and He whirls His mace high

above His head. He is the glorious son of the Wind-god, and He shatters every calamity.

****

രക്ഷഃപിശാചഭയനാശനമാമയാധി-
പ്രോച്ചൈർജ്വരാപഹരണം ദമനം രിപൂണാം ।
സമ്പത്തിപുത്രകരണം വിജയപ്രദാനം
സങ്കഷ്ടമോചനവിഭോഃ സ്തവനം നരാണാം ॥ **9** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

രക്ഷഃ-പിശാച-ഭയ-നാശനം ആമയ-ആധി-
പ്രോച്ചൈഃ-ജ്വര-അപഹരണം ദമനം രിപൂണാം ।
സമ്പത്തി-പുത്ര-കരണം വിജയ-പ്രദാനം
സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭോഃ സ്തവനം നരാണാം ॥

Prose Order (*anvaya*)

സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭോഃ സ്തവനം നരാണാം രക്ഷഃ-പിശാച-ഭയ-നാശനം ആമയ-ആധി-പ്രോച്ചൈഃ-ജ്വര-അപഹരണം രിപൂണാം ദമനം സമ്പത്തി-പുത്ര-കരണം വിജയ-പ്രദാനം ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭോഃ	of the Lord who frees us from distress (*Hanumān*)
സ്തവനം	praising (this *stōtra*)
നരാണാം	for people
രക്ഷഃ-പിശാച-ഭയ-നാശനം	destroys the fear of *rākṣasa*s and *piśāca*s

Word	Meaning
ആമയ-ആധി-പ്രോച്ചൈഃ-ജ്വര-അപഹരണം	takes away disease, anguish of mind and high fever
രിപൂണാം	enemies
ദമനം	subdues
സമ്പത്തി-പുത്ര-കരണം	brings wealth and children
വിജയ-പ്രദാനം	grants victory

Glossed Translation (*padamālā*)

For people (നരാണാം), praising (സ്തവനം) ***Hanumān***, the Lord who frees us from distress (സങ്കഷ്ട-മോചന-വിഭോഃ), destroys the fear of ***rākṣasa***s and ***piśāca***s (രക്ഷഃ-പിശാച-ഭയ-നാശനം) and takes away disease, anguish of mind and high fever (ആമയ-ആധി-പ്രോച്ചൈഃ-ജ്വര-അപഹരണം). It subdues (ദമനം) enemies (രിപൂണാം), brings wealth and children (സമ്പത്തി-പുത്ര-കരണം), and grants victory (വിജയ-പ്രദാനം).

Summary (*bhāvārtha*)

Whoever praises ***Hanumān***, the Lord who frees us from distress, with this ***stōtra*** is freed from the fear of demons and ghosts, and from disease, anguish of mind and high fever. The praise subdues enemies, brings wealth and children, and grants victory.

****

ദാരിദ്ര്യദുഃഖദഹനം വിജയം വിവാദേ
കൽയാണസാധനമമംഗലവാരണം ച ।
ദാമ്പത്യദീർഘസുഖസർവമനോരഥാപ്തിം
ശ്രീമാരുതേഃ സ്തവശതാവൃതിരാതനോതി ॥ **10** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ദാരിദ്ര്യ-ദുഃഖ-ദഹനം വിജയം വിവാദേ
കൽയാണ-സാധനം അമംഗല-വാരണം ച ।
ദാമ്പത്യ-ദീർഘ-സുഖ-സർവ-മനോരഥ-ആപ്തിം
ശ്രീ-മാരുതേഃ സ്തവ-ശത-ആവൃതിഃ ആതനോതി ॥

Prose Order (*anvaya*)

ശ്രീ-മാരുതേഃ സ്തവ-ശത-ആവൃതിഃ ദാരിദ്ര്യ-ദുഃഖ-ദഹനം, വിവാദേ വിജയം, കൽയാണ-സാധനം, അമംഗല-വാരണം, ദാമ്പത്യ-ദീർഘ-സുഖ-സർവ-മനോരഥ-ആപ്തിം ച ആതനോതി ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
ശ്രീ-മാരുതേഃ	of *Śrī Māruti*
സ്തവ-ശത-ആവൃതിഃ	reciting the *stōtra* a hundred times
ദാരിദ്ര്യ-ദുഃഖ-ദഹനം	the end of poverty and sorrow (lit. their burning away)
വിവാദേ	in a dispute
വിജയം	victory
കൽയാണ-സാധനം	the gaining of all that is good
അമംഗല-വാരണം	the warding off of misfortune
ദാമ്പത്യ-ദീർഘ-സുഖ-സർവ-മനോരഥ-ആപ്തിം	long happiness in married life and the fulfilment of every wish
ച	and
ആതനോതി	brings

Glossed Translation (*padamālā*)

Reciting the *stōtra* of *Śrī Māruti* (ശ്രീ-മാരുതേഃ) a hundred times (സ്തവ-ശത-ആവൃതിഃ) brings (ആതനോതി) an end to poverty and sorrow (ദാരിദ്ര്യ-ദുഃഖ-

ദഹനം), victory (വിജയം) in a dispute (വിവാദേ), the gaining of all that is good (കൽയാണ-സാധനം), the warding off of misfortune (അമംഗല-വാരണം), and (ച) long happiness in married life and the fulfilment of every wish (ദാമ്പത്യ-ദീർഘ-സുഖ-സർവ-മനോരഥ-ആപ്തിം).

Summary (*bhāvārtha*)

When one recites this ***stōtra*** of ***Śrī Māruti*** a hundred times, poverty and sorrow come to an end. One wins in disputes, gains all that is good, and is kept from misfortune. One enjoys a long and happy married life, and every wish is fulfilled.

****

സ്തോത്രം യ ഏതദനുവാസരമസ്തകാമഃ
ശ്രീമാരുതിം സമനുചിന്ത്യ പഠേത് സുധീരഃ।
തസ്മൈ പ്രസാദസുമുഖോ വരവാനരേന്ദ്രഃ
സാക്ഷാത്കൃതോ ഭവതി ശാശ്വതികഃ സഹായഃ ॥ **11** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

സ്തോത്രം യഃ ഏതത് അനുവാസരം അസ്ത-കാമഃ
ശ്രീ-മാരുതിം സമനുചിന്ത്യ പഠേത് സുധീരഃ।
തസ്മൈ പ്രസാദ-സുമുഖഃ വര-വാനര-ഇന്ദ്രഃ
സാക്ഷാത്കൃതഃ ഭവതി ശാശ്വതികഃ സഹായഃ ॥

Prose Order (*anvaya*)

യഃ സുധീരഃ അസ്ത-കാമഃ ശ്രീ-മാരുതിം സമനുചിന്ത്യ ഏതത് സ്തോത്രം അനുവാസരം പഠേത്, തസ്മൈ പ്രസാദ-സുമുഖഃ വര-വാനര-ഇന്ദ്രഃ സാക്ഷാത്കൃതഃ ശാശ്വതികഃ സഹായഃ ഭവതി।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
യഃ	whoever
സുധീരഃ	wise and steadfast
അസ്ത-കാമഃ	free of desire
ശ്രീ-മാരുതിം	on *Śrī Māruti*
സമനുചിന്ത്യ	having meditated well
ഏതത്	this
സ്തോത്രം	*stōtra*
അനുവാസരം	day after day
പഠേത്	recites
തസ്മൈ	for him
പ്രസാദ-സുമുഖഃ	whose face is bright with grace
വര-വാനര-ഇന്ദ്രഃ	the noble lord of the monkeys (*Hanumān*)
സാക്ഷാത്കൃതഃ	visibly present
ശാശ്വതികഃ	everlasting
സഹായഃ	helper
ഭവതി	becomes

Glossed Translation (*padamālā*)

Whoever (യഃ), wise and steadfast (സുധീരഃ) and free of desire (അസ്ത-കാമഃ), having meditated well (സമനുചിന്ത്യ) on *Śrī Māruti* (ശ്രീ-മാരുതിം), recites (പഠേത്) this (ഏതത്) *stōtra* (സ്തോത്രം) day after day (അനുവാസരം), for him (തസ്മൈ) the noble lord of the monkeys (വര-വാനര-ഇന്ദ്രഃ), His face bright with grace (പ്രസാദ-സുമുഖഃ), becomes (ഭവതി) visibly present (സാക്ഷാത്കൃതഃ) as an everlasting (ശാശ്വതികഃ) helper (സഹായഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

A wise and steadfast person who, without any desire, meditates on ***Śrī Māruti*** and recites this ***stōtra*** every day will see the noble lord of the monkeys before him, His face bright with grace. ***Hanumān*** will stay with him always as his helper.

****

സങ്കഷ്ടമോചനസ്തോത്രം ശങ്കരാചാർയഭിക്ഷുണാ ।
മഹേശ്വരേണ രചിതം മാരുതേശ്വരണ്യേർപിതം ॥ **12** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

സങ്കഷ്ട-മോചന-സ്തോത്രം ശങ്കര-ആചാർയ-ഭിക്ഷുണാ ।
മഹേശ്വരേണ രചിതം മാരുതേഃ ചരണേ അർപിതം ॥

Prose Order (*anvaya*)

(ഇദം) സങ്കഷ്ട-മോചന-സ്തോത്രം ശങ്കര-ആചാർയ-ഭിക്ഷുണാ മഹേശ്വരേണ രചിതം, (ച) മാരുതേഃ ചരണേ അർപിതം ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
(ഇദം)	this (implied)
സങ്കഷ്ട-മോചന-സ്തോത്രം	*Saṅkaṣṭamōcana Stōtra*
ശങ്കര-ആചാർയ-ഭിക്ഷുണാ	by the monk *Śaṅkarācārya*
മഹേശ്വരേണ	by *Mahēśvara* (*Mahēśvarānanda Sarasvatī*)
രചിതം	was composed
(ച)	and (implied)
മാരുതേഃ	of *Māruti*

Word	Meaning
ചരണേ	at the feet
അർപിതം	offered

Glossed Translation (*padamālā*)

This (ഇദം) ***Saṅkaṣṭamōcana Stōtra*** (സങ്കഷ്ട-മോചന-സ്തോത്രം) was composed (രചിതം) by the monk ***Śaṅkarācārya*** (ശങ്കര-ആചാർയ-ഭിക്ഷുണാ) ***Mahēśvara*** (മഹേശ്വരേണ), and (ച) offered (അർപിതം) at the feet (ചരണേ) of ***Māruti*** (മാരുതേഃ).

Summary (*bhāvārtha*)

The monk ***Śaṅkarācārya Mahēśvara*** composed this ***Saṅkaṣṭamōcana Stōtra*** and offered it at the feet of ***Māruti***.

****

॥ ഇതി കാശീപീഠാധീശ്വരജഗദ്ഗുരുശങ്കരാചാർയ-
ശ്രീമഹേശ്വരാനന്ദസരസ്വതീവിരചിതം സങ്കഷ്ടമോചനസ്തോത്രം ॥

References (*ādhāragranthāḥ*)

1. ***Kalyāṇa, Śrī Hanumāna-aṅka***, Gita Press, Gorakhpur.